

УДК: 378.014

**МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****О.С.Павлюк**

Анотація. У статті відображені питання, що стосуються розробки та обґрунтування моделі педагогічної технології самовдосконалення викладача фізичного виховання у процесі професійної діяльності; розкрито структуру, зміст та складові технології.

Ключові слова: педагогічна технологія, модель, викладач фізичного виховання, професійна діяльність.

Аннотация. В статье отображены вопросы, касающиеся разработки и обоснования модели педагогической технологии самосовершенствования преподавателя физического воспитания в процессе профессиональной деятельности; раскрыты структура, содержание и составляющие технологии.

Ключевые слова: педагогическая технология, модель, преподаватель физического воспитания, профессиональная деятельность.

Summary. The article covers issues related to the development and validation of the model of pedagogical technology self-perfection of physical education teachers during professional performance. The structure, content and components of pedagogical technology, is reveal.

Keywords: pedagogical technology, model, physical training teacher, professional activities.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. У сучасному суспільстві в умовах модернізації освіти та застосування новітніх інформаційних технологій у навчанні висуваються нові вимоги до викладачів вищих навчальних закладів. Це також стосується викладачів фізичного виховання. Підвищення рівня професійної компетентності, набуття нових знань та покращення якості викладання навчального предмета в умовах сьогодення можливе за рахунок систематичного самовдосконалення викладача.

Самовдосконалення викладачів фізичного виховання у процесі професійної діяльності вимагає переосмислення цілей і завдань, змісту та методів педагогічного процесу у зв'язку з новими проблемами й перспективами суспільного розвитку. Одержання вищими навчальними закладами автономності зумовлює потребу розроблення педагогічної технології самовдосконалення викладачів фізичного виховання у процесі професійної діяльності, а також засобів їх досягнення.

Однією з основних категорій теорії пізнання, на якій ґрунтуються теоретичні й експериментальні методи наукового дослідження, є моделювання динамічного процесу, що вивчається.

Науково-дослідною роботою, базовою для підготовки та подання наукової публікації є «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (2009 – 2014 рр.), шифр роботи Н2 – 2009, державний реєстраційний номер 09 У 0002. Затверджено вченою радою Хмельницького національного університету 29.09.09. Індекс УДК 37.015.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Професійне самовдосконалення педагогів перебуває в колі актуальних наукових інтересів сучасних дослідників. Проблеми професійного самовдосконалення майбутніх учителів розглядали О.Борденюк, І.Чемерілова, Т.Шестакова, І.Скляренко. Формування потреби фізичного самовдосконалення у студентів вищих технічних закладів досліджував С.Сичов. Зокрема, А.Кошолоп вивчав педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до фізичного самовдосконалення. Професійне самовдосконалення педагога як суб'єкта виховної діяльності в процесі атестації досліджувала Н.Харчина. Педагогічні умови формування готовності спеціаліста у сфері фізичної культури та спорту до професійного самовдосконалення розглядав Альхауалда Абдулхакім.

В умовах модернізації вищої освіти України широкого розповсюдження набуло використання педагогічних технологій у навчальному процесі. Проблема становлення та розвитку педагогічних технологій привертає увагу багатьох науковців. Сутність та структуру педагогічної технології аналізували В.Безпалько, В.Биков, Т.Дмитренко, М.Кларін, А.Нісімчук, О.Падалка, Г.Селевко, В.Сластьонін, О.Шпак. Характеристика педагогічних технологій як системи засобів, методів організації та управління навчально-виховним процесом здійснюється такими вченими, як П.Грехнем, Л.Елтон, М.Мітчелл, Р.Томас, Д.Фінн. Проблему розробки та впровадження педагогічних технологій у навчальний процес вищих закладів освіти досліджували В.Безпалько, Т.Ільїна, Н.Логінова, В.Матвійчук, О.Мисечко, І.Прокопенко, О.Пометун, Л.Романишина та ін. Водночас варто констатувати той факт, що переважна частина педагогічних технологій спрямована на покращення підготовки майбутніх фахівців. В той же час у науковій літературі не достатньо розкриті питання педагогічних технологій, спрямованих на

покращення фахового рівня діючого викладача у сфері фізичного виховання. У педагогічних дослідженнях визначаються шляхи удосконалення навчального процесу через моделювання педагогічного процесу та проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі (Т.Вашик, А.Дахін, В.Докучаєва, С.Змеєв, І.Коновальчук, В.Ясвін та ін.).

Мета статті – визначення структури та змісту моделі педагогічної технології самовдосконалення викладача фізичного виховання у процесі професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В системі освіти педагогічна технологія набула повноцінного наукового статусу і може бути представлена трьома аспектами: науковим (технологія є науково розробленим вирішенням визначеної проблеми, що базується на досягненні педагогічної теорії та передової практики), процесуально-описовими (технологія представляється моделлю, описом мети, змісту, методів та засобів, алгоритмів дій, що застосовуються для досягнення запланованих результатів) та процесуально-дієвим (технологія постає як сам процес здійснення діяльності об'єктів та суб'єктів, їх цілепокладання, планування, організацію, реалізацію мети та аналіз результатів). Процес розробки конкретної педагогічної технології можна назвати процесом педагогічного моделювання. Його завдання – створити можливі варіанти майбутньої діяльності, спрямованої на формування особистості, і визначити її результати [1; 5].

У загальноприйнятому трактуванні модель – це схема для пояснення якогось явища або процесу в природі й суспільстві [10]. Більш широко моделлю (від лат. *modulus* – міра, зразок) можна назвати уявний чи умовний (зображення, опис, схема) образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його “представник”, об'єкт чи систему, дослідження якої слугує засобом для одержання знань про інший оригінал чи прототип моделі [9].

В.Кремень визначає модель як систему елементів, що відтворює певні сторони, зв'язки, функції об'єкта з метою пояснення тих чи інших властивостей [4, с.190]. Етап моделювання досить важливий, тому що на ньому визначається мета дослідження, виділяються умови, за яких відбуваються дослідження, чинники, які визначають характер основного впливу на обрану мету дослідження.

Моделювання у навчанні – це відпрацювання певних психолого-педагогічних операцій, насамперед у науково-теоретичній сфері, на системах, що слугують відображенням реальних процесів навколишнього середовища [11].

У літературі визначаються три види моделей педагогічних технологій [2, с.167-168]:

семантична – полягає у визначенні змісту навчання, форм організації навчального процесу, очікуваних результатів та системи їх оцінювання;

структурна – передбачає виявлення найважливіших характеристик, сукупність яких дозволяє визначити місце технології серед інших, її переваги та недоліки;

параметрична – визначення параметрів, які б дозволяли оцінити ступінь адекватності сформульованої проблеми та технології її розв'язання в реальній проблемній ситуації [2].

Отже, моделювання педагогічної технології передбачає розкриття змісту основних її компонентів, що дає змогу її обґрунтування. З метою моделювання педагогічної технології самовдосконалення викладача фізичного виховання у процесі професійної діяльності були використані ідеї, наведені у працях науковців Л.Романишиної та Г.Селевка [6; 7].

У структурі педагогічної технології Г.Селевко виокремлює наступні елементи: концептуальна основа; змістова частина (цілі навчання: загальні та конкретні; зміст навчального матеріалу); процесуальну частину – технологічний процес (організація навчального процесу; методи й форми навчальної діяльності учнів; методи й форми навчальної діяльності вчителя; діяльність вчителя з управління процесом засвоєння матеріалу; діагностика навчального процесу) [7, с. 21].

В.Матвійчук у моделі педагогічної технології формування ціннісних орієнтацій у курсантів-прикордонників визначив наступні елементи: концептуальну частину (цільові настанови й орієнтації, основні ідеї та принципи, мета, цінності у сферах державності, демократії та моральності); особливості змісту навчально-виховного процесу (педагогічні умови); процесуальну частину (організація навчально-виховного процесу, форми, методи та заходи, керівництво навчальним процесом); програмно-методичне забезпечення (навчальні програми та тематичні плани, унаочнення та технічні засоби навчання та виховання, діагностичний інструментарій, критерії та рівні) [5].

Модель педагогічної технології формування професійно-правової компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, розроблена та обґрунтована І.Грязновим та Н.Логіною, складається з таких елементів: концептуальний блок (мета, принципи навчання, функції навчання, компетенції); процесуальний блок (організаційно-педагогічні умови, етапи навчального процесу); програмно-методичний блок (форми, методи, прийоми та заходи); блок оцінювання (рівні та компетентності); кінцевий результат [3].

Структура педагогічної технології самовдосконалення викладача фізичного виховання містить наступні елементи: концептуальний блок, змістовий блок, процесуальний блок та контрольно-коректувальний блок (рис. 1).

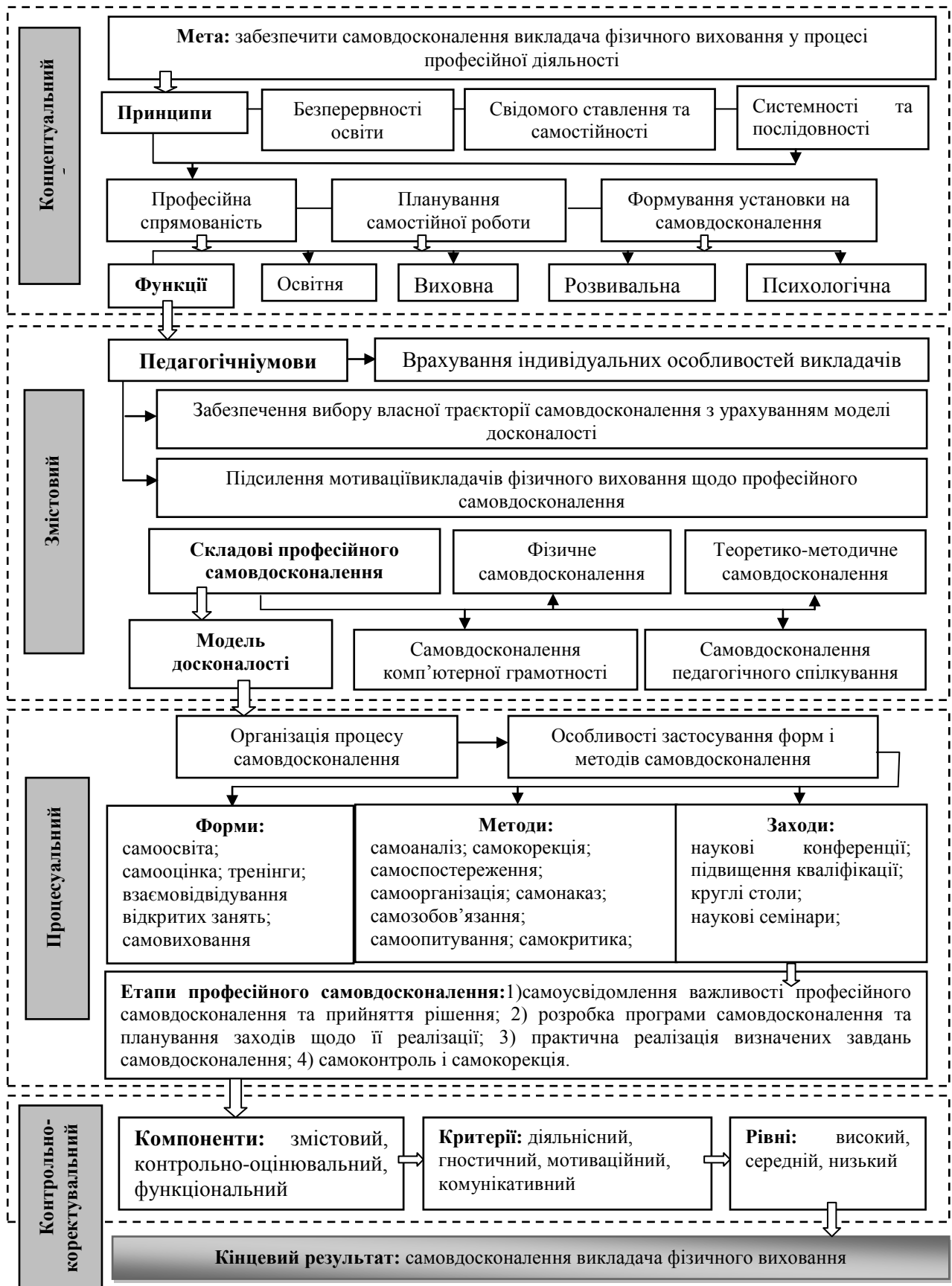

Рис. 1. Модель педагогічної технології самовдосконалення викладача фізичного виховання у процесі професійної діяльності

Концептуальний блок педагогічної технології включає мету, принципи та функції. Метою педагогічної технології є забезпечення самовдосконалення викладача фізичного виховання у процесі професійної діяльності. Реалізація технології самовдосконалення повинна здійснюватись на основі наступних принципів: безперервності освіти, свідомого ставлення та самостійності, системності та послідовності, професійної спрямованості, планування самостійної роботи, формування установки на самовдосконалення.

Безперервна освіта – це всебічний аспект, який включає офіційну й неофіційну освіту, проходить через все життя індивіда для досягнення найбільш повного розвитку в особистому, соціальному, професійному житті [8, с.30].

Принцип безперервності спрямовує викладача до безперервного набуття нових наукових знань, удосконалення вмінь навчатись, саморозвиватись, самовдосконалюватись та самоосвічуватись. Він дає змогу постійно поглиблювати фахову та загальноосвітню підготовку впродовж усього життя.

Принцип свідомості передбачає усвідомлене ставлення викладача фізичного виховання до власного самовдосконалення у процесі професійної діяльності.

Принцип системності та послідовності у самовдосконаленні викладача фізичного виховання у професійній діяльності повинен забезпечуватись у систематичній роботі над собою, яка не є випадкова, а передбачає послідовне виконання поставлених перед собою завдань.

Самовдосконалення викладача фізичного виховання має бути професійно спрямованим, відповідати вимогам професійної діяльності, інноваціям в освіті та вимогам суспільства. Щоб самовдосконалення не набувало стихійного явища, його потрібно планувати та чітко дотримуватись виконання запланованого.

Формування установки на самовдосконалення є обов'язковим, адже самовдосконалення не може бути повноцінним і продуктивним, якщо викладач позитивно не налаштований на нього.

Педагогічній технології самовдосконалення викладача фізичного виховання у процесі професійної діяльності властиві такі функції: освітня, виховна, розвивальна, психологічна.

Змістовий блок педагогічної технології містить в собі педагогічні умови самовдосконалення викладача фізичного виховання, складові професійного самовдосконалення та модель досконалості викладача фізичного виховання.

Педагогічні умови самовдосконалення викладача фізичного виховання у процесі професійної діяльності були визначені на основі аналізу літературних джерел та процесу самовдосконалення. До них були віднесені наступні: врахування індивідуальних особливостей викладачів; підсилення мотивації викладачів фізичного виховання щодо професійного самовдосконалення; забезпечення вибору власної траєкторії самовдосконалення з урахуванням моделі досконалості викладача фізичного виховання.

Професійне самовдосконалення викладача фізичного виховання містить: самовдосконалення комп'ютерної грамотності, самовдосконалення педагогічного спілкування, теоретико-методичне самовдосконалення, фізичне самовдосконалення.

Самовдосконалення комп'ютерної грамотності складається із умінь працювати з інформацією (Інтернет, використання електронних ресурсів); навичок роботи із комп'ютером (робота з офісними програмами, робота з операційною системою); умінь використовувати комп'ютерні технології (Moodle, електронний документообіг).

Самовдосконалення педагогічного спілкування викладача фізичного виховання включає в себе вербальний (словниковий запас, виразність мови, діалог, монолог, полілог) та невербальний (жестикація, міміка, пантоміміка) компоненти.

До теоретико-методичного самовдосконалення були віднесені знання (основ здорового способу життя, форм проведення занять, методики проведення занять, засобів фізичного виховання, методів контролю (самоконтролю), термінології, інноваційних підходів).

Показниками фізичного самовдосконалення є: фізичні якості (витривалість, гнучкість, швидкість, координація, сила); фізіологічні показники (серцево-судинна система, дихальна система); морфологічні показники (жировий компонент та м'язовий компонент); рухові уміння (обсяг рухів, техніка рухів).

Модель досконалості викладача фізичного виховання – це орієнтир, до якого потрібно прагнути у процесі самовдосконалення. Дана модель має ті ж складові, показники та елементи, притаманні професійному самовдосконаленню. Загалом під професійною досконалістю ми розуміємо сукупність складових, показників та елементів діяльності, рівень яких дозволить викладачу фізичного виховання успішно здійснювати свою роботу. Модель досконалості викладача фізичного виховання була визначена за допомогою експертної оцінки завідувачів кафедр фізичного виховання провідних вузів України із великим досвідом роботи.

Процесуальний блок технології самовдосконалення викладача фізичного виховання у професійній діяльності містить організацію процесу самовдосконалення та особливості застосування форм і методів самовдосконалення.

Організація процесу самовдосконалення викладача фізичного виховання складається із етапів професійного самовдосконалення.

Першим етапом є – самоусвідомлення важливості професійного самовдосконалення та прийняття рішення. На даному етапі викладач повинен визначити реальний стан власних складових, показників та елементів, віднесених до професійного самовдосконалення, та порівняти їх з моделлю досконалості викладача фізичного виховання. Виявивши елементи та показники менші в кількісному значенні своїх проявів, ніж у моделі досконалості, педагог повинен прийняти рішення про необхідність самовдосконалення у процесі професійної діяльності, а також визначити, що саме необхідно вдосконалювати. Також на даному етапі самовдосконалення важливо визначити мотивацію викладача фізичного виховання до самовдосконалення.

Другий етап самовдосконалення викладачів фізичного виховання передбачає розробку програми самовдосконалення та планування заходів щодо її реалізації. На даному етапі педагогам необхідно визначити завдання самовдосконалення у процесі професійної діяльності, підібрати форми, методи які б сприяли якісним трансформаціям складових, показників та елементів самовдосконалення, розробити програму та визначити терміни її реалізації.

На третьому етапі відбувається практична реалізація визначених завдань самовдосконалення.

Самоконтроль та самокорекція відбувається на четвертому етапі самовдосконалення. Самоконтроль потрібний для того, щоб відслідковувати, чи якісно відбувається самовдосконалення. Також необхідно порівнювати із моделлю досконалості та вносити корективи у процес самовдосконалення в разі необхідності.

Контрольно-коректувальний блок містить у собі компоненти (змістовий, контрольно-оцінювальний, функціональний), критерії (гностичний, діяльнісний, комунікативний, мотиваційний) та рівні самовдосконалення (низький, середній та високий).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Запропонована модель відображає комплексну реалізацію всіх визначених у дослідженні передумов, педагогічних умов і компонентів педагогічної технології самовдосконалення викладача фізичного виховання у процесі професійної діяльності. Відтак актуалізується розгляд практичних шляхів реалізації розробленої педагогічної технології, одним з яких є підвищення педагогічної майстерності викладачів фізичного виховання.

Література

1. Алексеенко Б. Н. Введение в основы научных исследований : учеб. Пособие / Алексеенко Б. Н. – Хмельницкий : ИВПУ, 1993. – 100 с.
2. Глузман А.В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и опыт исследования. Монография. – К.: Поисково-издательское агентство, 1998. – 252 с.
3. Грязнов І.О., Логінова Н.М. Моделювання педагогічної технології формування професійно-правової компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників та її експериментальна перевірка / І.О.Грязнов, Н.М.Логінова // Збірник наук. пр. Нац. акад. держ. прикорд. служби України. - 2010 - № 54– С. 35 – 39.
4. Кремень В. Освіта і наука в Україні – Інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
5. Матвійчук В. П. Педагогічна технологія формування ціннісних орієнтацій у майбутніх офіцерів-прикордонників : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. П. Матвійчук. – Хмельницький, 2009. – 201 с.
6. Романишина Л. М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. – К. 1998. – 353 с.
7. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. Пособ. / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
8. Dave R. H. Lifelong Education and the School Curriculum. – Hamburg, UNESCO Institution. – 1993.
9. <http://psi.webzone.ru>.
10. <http://www.pcdigest.net>.
11. <http://www.slovnyk.net>.